

У ході дослідження було виявлено, що лише 219 одиниць (35,5 %) було перекладено за допомогою відповідного простого, напр.: *das Schaufenster* 'вітрина', *der Haarwild* 'чуприна' (185 одиниць, 30 %) або складного слова, напр.: *das Finanzamt* 'фінінспекція', *der Filmkomparse* 'кіностатист' (34 одиниці, 5,5 %).

В інших випадках були використані перекладацькі трансформації, а саме:

1) переклад словосполученням, 311 одиниць (50,6 %):

а) «прикметник + іменник», 187 одиниць (30,4 %), напр.: *das Tannenholz* 'ялинкове дерево', *der Silberpokal* 'срібний кубок';

б) «іменник у називному відмінку + іменник у родовому відмінку», 78 одиниць (12,7 %), напр.: *die Bordschwelle* 'обочина тротуару', *der Trommelwirbel* 'стук барабанів';

с) «іменник + прийменник + іменник», 46 одиниць (7,5 %), напр.: *der Wurstkessel* 'бачок на сосиски', *der Verwandlungskünstler* 'ілюзіоніст з цирку';

2) описовий переклад, 60 одиниць (9,7 %), напр.: *eine Strandhaubitze* 'набралися, як конопляний сніп води', *der Sonntagvormittagskrach* 'сварка, як і кожного недільного ранку';

3) конкретизація, 23 одиниць (3,7 %), напр.: *die Krampfadern* 'розширені вени на ногах', *das Versammlungslokal* 'зал засідань та зборів';

4) генералізація, 3 одиниць (0,5 %), напр.: *Banjopizzikatis* 'банджо'.

Таким чином, на основі проведеного аналізу перекладацьких трансформацій, застосованих Д. Радієнко при перекладі складних слів у романі Е. М. Ремарк, можна зробити такі висновки:

– найбільш частотним способом перекладу німецьких складних слів на українську мову є переклад за допомогою словосполучень, найчастотнішим серед яких є використання конструкції «прикметник + іменник», що можна пояснити схильністю української мови до використання описових прикметників для вираження додаткового конкретизуючого значення.

– прямий переклад, тобто переклад відповідним простим або складним словом є другим за частотністю використання способом перекладу, що може бути пояснене легкістю його використання, адже відповідники завжди зафіксовані у словниках.

– інші перекладацькі трансформації (описовий переклад, генералізація та конкретизація значення) знаходяться на периферії системи за кількісними показниками і використовують доволі рідко, лише при певній необхідності, перш за все, через те, що при їхньому застосуванні вимагається використання додаткової інформації, яка не закладена у тексті оригіналу.

УДК 811.161.2'373.7

ЛОКАТИВНІ ЗАСОБИ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ІЗ НЕСПЕЦІАЛІЗОВАНОЮ СЕМАНТИКОЮ

Л. В. Романюк, О. Ю. Корж

Фразеологія поля локативності може вербалізуватися лексемами неспеціалізованої семантики. Це переважно слова з конкретно-предметним значенням, тому значення локативності не є для них головним, центральним, ядерним. Можна сказати, що в словах цієї групи сема локативність активізується найчастіше прийменником і контекстом чи конситуацією. Оскільки денотатами таких конкретних слів виступають об'єкти, які в реальній дійсності мають просторові параметри, то ці слова у своїй семній структурі мають потенційні семи локативності, які за певних умов пересуваються на різних рівнях фразеосемантичного поля. У контексті в семантиці таких слів поєднуються як семи предметності, так і семи локативності, хоча на рівні лексикографічного опису просторова

семантика не виявляється. Наприклад, іменник *камінь* має значення: «1) окремих уламок твердої гірської породи; 2) тверда гірська порода; будівельний матеріал із цієї породи». Однак поєднання цього іменника з прийменниками просторової семантики не лише суттєво змінює значеннєвий потенціал слова через актуалізацію потенційної семи місце, а й впливає на його синтаксичні функції, переносить слово з розряду додатка в розряд обставини (щоправда, цей перехід має не абсолютний, а відносний характер, тому в цьому випадку слід говорити про явище синкретизму членів речення). Пор.: *на камені, під каменем, біля каменя та под*. Це ж явище спостерігається також у фразеологізмах із компонентом *камінь*: *камінь спотикання* — «велика перепона, перешкода»; *як камінь з душі спав* — «кому-небудь стало легко, спокійно, хтось заспокоївся»; *не лишилося каменя на камені* — «розбити, знищити щось ущент, перетворити в руїни».

Активізація локативного значення в семантиці предметних слів може відбуватися і внаслідок поєднання їх із дієсловами, валентні можливості яких можуть створювати конкретну просторову локалізацію. Це передусім дієслова зі значенням місця розташування (*знаходиться, стояти, розміщуватися*), екзистенційні дієслова (*бути*), дієслова зі значенням переміщення в просторі (*піднятися на..., спуститися під..., зайти в..., вийти з..., добігти до...* та ін.). Така предметна локалізація значно розширює сферу локативності у фразеологічному складі української мови. Наприклад: *верстати шлях, жити у Бога за дверима, приїхати на топобусі*.

Переважають більшість слів неспеціалізованої семантики становлять іменники з предметним значенням, які можна поділити на кілька великих груп.

Першу групу складають соматизми — назви органів і частин тіла людини: *голова, лоб, ніс, очі, лице, ноги, коліна, плечі, п'яти, вухо, шия, горло, лікті, мозоль, долоня, пальці, зуб* тощо. Крім частин тіла людини, які можна візуально спостерігати, які мають виражені просторові ознаки, що активізуються у разі поєднання цих слів із прийменниками або в актантних позиціях, компонентами ФО можуть виступати також назви органів людини, які є невидимими: *душа, пам'ять, ум, розум, серце, печінка, мозок, голова*. Серед цих лексем є такі, які називають абстрактні органи, як от: *душа, розум, ум* та інші: *тяжко на душі*. Слова цієї групи дуже активно використовуються як компоненти ФО із ситуативно-актуалізованою семантикою. Фразеологізми, у складі яких трапляються соматизми, мають високий ступінь експлікованого антропоцентризму та емотивності (наприклад: *стричати стичкою в очі, скинути полуду з очей, за плечима та за очима, аришин у плечах, з рук у руки, посадити на шию, з-під носа, у потилицю* тощо).

Компоненти-соматизми легко поєднуються з прийменниками просторової семантики, утворюючи різні відтінки просторових відношень. Наприклад: *із серця, у серце, на серце, у серці, під серцем, за серце (мати змію під серцем); в очі, позаочі, просто в око, око в око, на очах (насипати порошу на очі); з душі, на душу, в душу, до душі, від душі, за душу(як душа до душі)* та інші.

До другої групи належать лексеми на позначення предметів побуту, які оточують людину:

а) назви одягу та їхніх частини: *рушник, краватка, капелюх, сорочка, котурни, кишені: сипати жару за халяву;*

б) назви побутових предметів: *вогонь, пень, колода, сукно, вудка, стіл, рядно, купа, пляма, стілець, ярмо, колесо, стовп* тощо: *через пень колоду;*

в) назви частин будівлі: *двері, пічка, труба, ринва, стеля, мур, тин, вікна* тощо: *закладати фундамент;*

г) назви частин тіла тварин і тварини: *кінь, муха, слон, крило, хвіст, зуби, грива, роги* тощо: *лізти у пацу;*

д) назви природних об'єктів: *зоря, зірки, зорі, сонце, небо* тощо: *решетом у воді зорі ловити;*

е) назви харчових продуктів: *окріп, сік, молоко, сироватка, масло, хліб (в значенні їжа), вареники, пампушки: відрізана скиба від хліба;*

є) назви рослин та їхніх частини: *трава, нива, хліб* (в значенні «зерно»), *гречка, конопля, морква, боби, верба, піль, корінь, соломинка, сосна, куш, дерево* тощо: *ховатися в кущах*;

ж) назви конкретних та абстрактних явищ, що не піддаються систематизації: *середина, кроки, кулак, жменя, крапля, градус, пуста, порожнє, рана, слизьке, манівці, мандри, торг, течія, хід, взір, вигляд, танець, безриб'я, сльози, сухе, крапля, життя, відшиб, вихід, вхід, корка: зависати на середині*.

Лексеми-соматизми відображають мікросвіт людини, центральне місце в якому посідає сам суб'єкт цього світу, тобто людина. Антропоцентризм лексем цієї групи є експлікованим. Слова другої групи переважно відображають існування людини у просторі, тому антропоцентризм у них виражається імпліцитно. У цьому випадку людина є і об'єктом, і локалізованим простором одночасно.

Лексеми неспеціалізованої семантики виявляють різний ступінь продуктивності у процесах фразеотворення.

УДК 81'373

ТЕЛЕСКОПІЯ ЯК СПОСІБ ПОБУДОВИ НЕОЛОГІЗМІВ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

О. О. Ситенко

Одним із способів утворення неологізмів є телескопізми. Під телескопією розуміється процес, при якому нове слово виникає з злиття повної основи одного слова з скороченою основою іншого або ж з злиття скорочених основ двох слів. Значення такого нового слова в більшості випадків містить сумарне значення обох своїх складових. Іноді це сумарне значення складається з суми повного лексичного значення першого або другого компонента і граматичного значення іншого. Однак такі випадки не дуже поширені, а тому не викликають особливого інтересу [2, с. 77].

Слова, утворені шляхом телескопії, називаються телескопічними словами або телескопізмами.

Багато телескопізмів носять тільки ситуативний характер і тому не фіксуються в словниках. Особливістю телескопізмів є їхня залежність від контексту, так як значення більшості з цих слів неможливо визначити поза того чи іншого контексту.

Телескопічний спосіб словотворення – досить молодий в англійській мові, фактично він почав активно діяти в ХХ столітті [3, с. 146].

Найбільш продуктивними моделями телескопії є такі, як:

а) $ab + cd > ab / cd$ (складання першого і другого слів):

gene + politics > genopolitics 'вивчення генетичної основи політичних дій і відносин';

б) $ab + cd > ac$ (поєднання початкового фрагмента першого слова з початковим фрагментом другого слова):

sneaker + network > sneaknet 'передача файлів з одного комп'ютера на інший з використанням гнучкого диска або іншого знімного носія';

ubiquitous + computing > ubi-comp 'комп'ютерна модель, в якій інформаційні технології легко інтегруються в об'єкти і види діяльності, які люди використовують у своєму повсякденному житті';

education + punk > edupunk 'рух за реформи в освіті, який виступає проти традиційних навчальних інструментів, за інтернет-навчання та використання інших високотехнологічних методів та засобів';

selfie + feet > selfieet 'фотографія взуття або босих ніг'.